

Bevezető

Az Aquincumi Múzeum 1995. évi ásatási idényét kizárólag az aktuális magánberuházásokhoz kapcsolódó leletmentő munka jellemezte. A beérkezett igények alapján a múzeum 6 régésze mintegy 16 – régészeti védettséggű – lelőhelyen végzett „régészeti beavatkozást”: megfigyelést, szondázó kutatást, illetve teljes feltárást.

A feltárások finanszírozása az évek során gyakorlattá vált struktúrában történt. A régészeti kutatás ásatási szakaszának, illetve az ásatáshoz szervesen kapcsolódó dokumentációs, illetve állagvédelmi (restaurálás) és muzeológiai feldolgozó (nyilvántartás) munka pénzügyi fedezetének egy jelentős részét, – amely a munka nagyságából és sürgősségből adódóan jelentősen felülmúlja a múzeum költségvetéséből fakadó lehetőségeit – a beruházó fizette. Ezért a múzeum a lehető legrövidebb időn belül elvégezte a szükséges munkát, s csak szélsőséges esetben került sor az építkezés leállítására, illetve akadályozására. Továbbra is a múzeum költségvetését terheli viszont a magánberuházásokhoz kapcsolódó régészeti kutatásnál igénybe vett szakmai apparátus fenntartása, az előkerült leletanyag (az 1995. évben mintegy 15000-

Introduction

The 1995 excavations of the Aquincum Museum this year were characterized exclusively by rescue work connected with ongoing private development. On the basis of the demands directed to the museum, six archaeologists were engaged in “archaeological intervention” on 16 protected sites in the form of observation, probe research, and complete excavation respectively.

The financing of these excavations was arranged in the structure that has become practice over several years. Developers covered most of the expenses of excavation as well as closely related documentation, conservation (restoration) and museological processing (inventorization). This was a particularly important contribution since both the volume and urgency of such work far exceed the capacities of the museum's budget. In turn, the museum carries out rescue work in the possibly shortest time, so that, construction works do not have to be abandoned or delayed. The museum's budget, on the other hand, is still burdened with the maintenance of the professional infrastructure required to back up archaeological research associated with private investment, the appropriate storage, continuous preservation, as well as the scientific and educational presentation

20000 db töredék) és 120 sír mintegy 300 egyedi tárgyai raktározása, ezen belül szakszerű tárolása, folyamatos állagmegóvása és tudományos, valamint népszerűsítő feldolgozása.

Az ez évi feltárásoknak – bár azok jellegükben nem tértek el a megelőző évek munkáitól – két fontos elemét érdemes kiemelni. Az egyik elem *tudományos szakmai* vonatkozású. A leletmentések során lassan kezdenek kibontakozni a római kori város egyes – korábban fehér foltként nyilvántartott – részeinek településszerkezeti változásai az 1. századtól egészen a 4/5. század fordulójáig terjedő időszakban. Így alakul folyamatosan a kép évről évre a katonaváros északnyugati régiójának (Bp. III., ker. Vályog utcai feltárások), illetve a katonavárostól délre lévő limesút menti beépítettségnek kutatása nyomán (Bp. II. ill. III. ker. budatújlaki feltárások). Aquincum különböző pontjain a gyarapodó topográfiai ismeretekkel párhuzamosan végzett perióduskutatások eredményeinek összevetése alkalmas adhat arra is, hogy a változások mögötti gazdasági-társadalmi mozgásokhoz, a politikai koncepcióhoz – egyszóval a történeti háttérhez közelebb jussunk. Éppen ezért fontos, hogy az Aquincumi Múzeum munkájában a *régészeti örökséget gondozó*, „forrásmentő” feladat és a tudomá-

of the find material thus brought to light. The dimensions of this latter work are clearly illustrated by what happened in 1995: some 15,000-20,000 pottery fragments and approximately 300 individual objects were recovered from 120 burials.

Although excavations this year were not fundamentally different from those of the previous two years, two characteristics of this work must be emphasized. One of these features is of *academic* significance. During the course of rescue excavations a pattern of changing settlement structure seems to emerge in the Roman Period town in the period between the first century AD and the turn of the 4th and 5th centuries. Only sporadic evidence of this pattern was known prior to recent research. This picture, however, is continuously enhanced year after year, especially in the northwestern area of the Military town (excavations at Vályog street in District III of Budapest), and along the limes road running south of the Military town (excavations at Budatújlak in Budapest Districts II and III). Comparing the results of period-specific research carried out parallel to the increasing body of survey data from various points in Aquincum provides an opportunity to better understand economic/social movements and political concepts (that is the historical background)

nyos-kutatási programok illeszked-
nek, összekapcsolódnak. Ez a mód-
szer kiszűri a városi régészetben az
„állandósult kampány” körülmé-
nyei között gyakori esetlegességét, s
kiküszöböli sok, később „szórvány-
nak” minősülő adatot. 1995-ben az
alábbi kutatási programokhoz kap-
csolódtak leletmentő feltárások.

- **Az albertfalvi tábor és vicus**
(*Szirmai Krisztina*)
XI. ker., Mezőkövesdi út-
Hunyadi J. út
- **A vizivárosi katonai tábor és
körzete** (*Kérdő Katalin*)
II. ker. Fazekas u. 22.
- **Az aquincumi katonai terület déli
része (II. ker. Budaújlak)**
(*Facsády Annamária*)
II. ker. Lajos u. – Cserfa u. – Bécsi u.
- **Az aquincumi katonai terület
beépítettsége a katonai amfiteá-
trumtól délre (III. ker. Budaújlak)**
(*Hable Tibor*)
III. ker., Lajos u. – Nagyszombat u.
III. ker., Bokor u. 23-25.
III. ker., Bécsi u. 60. (*Hable Tibor és
Patrice Bertin*)
- **A katonaváros északnyugati ré-
szének beépítettsége és 2-4. szá-
zadi insularendszerének kutatása**
(*Madarassy Orsolya, Topál Judit*)
III. ker., Vályog u. 8.
III. ker., Vályog u. 1.
III. ker., Vályog u. 13. I. ütem

behind these changes. It is therefore
very important that in the activities of
the Aquincum Museum rescue opera-
tions related to the maintenance of
archaeological heritage are closely
related to scientific research programs.
This methodological integrity helps
prevent work from taking on an acci-
dental quality, a major threat under the
circumstances of a “permanent cam-
paign”, and saves the work of collect-
ing many data which, subsequently
may prove “dry” if not useless. In 1995,
rescue excavations were connected
with the following research programs:

- **Albertfalva fort and vicus**
(*K. Szirmai*)
District XI, Mezőkövesdi -
Hunyady János streets
- **The Viziváros military fort and
environs**
(*K. Kérdő*)
District II, 22 Fazekas street
- **The southern part of the
Aquincum Military town territori-
um (District II Budaújlak)**
(*A. Facsády*)
District II, Lajos - Cserfa streets
- **The building up of the territory
north of the Military amphitheater
in the territorium of the Aquincum
Military town**
(*T. Hable*)
District III, Lajos - Nagyszombat
streets

- III. ker., Zápor u. 28.
- III. ker., Hunor u. 39.
- **A katonaváros nyugati temetője** (*Topál Judit*)
- III. ker. Bécsi út 100.
- III. ker. Kecské u. 25.
- **A katonaváros és a polgárváros közötti terület római kori településrendszerének kutatása** (*Zsidi Paula*)
- III. ker., Leányfalu u. 10.
- III. ker., Szőlőkert u. 1.
- **A polgárvárostól északnyugatra lévő terület római kori beépítettége (villagazdaságok övezete)** (*Zsidi Paula*)
- III. ker., Zsófia u. 1-3.

A másik kiemelésre méltó elem 1995. évi munkák során a *műemléki helyreállítás* újbóli megjelenése volt. Az 1973-85 közötti ásatási időszak számos nagy jelentőségű műemlékkel gazdagította a fővárost. Az azóta eltelt 10 év során azonban egyetlen új műemléki helyreállításra nem került sor. Ennek egyik oka az, hogy a jelenlegi kutatási terület részben a római város központi részein (legiótábor, polgárváros, katonaváros reprezentatív része) kívül esik, így kevesebb itt a látványt ígérő és nyújtó építészeti emlékek száma. Ezenkívül további nehézséget jelentett a helyreállítás finanszírozása, az előkerült műemlékek tulajdonjogi, ill. haszno-

- District III, 23-25 Bokor street
- District III, 60 Bécsi street
- **The building up of the northwestern section of the Aquincum Military town and studies of the 2nd - 4th centuries insula organization** (*O. Madarassy*)
- District III, 8 Vályog street
- District III, 1 Vályog street
- District III, 13 Vályog street
- District III, 28 Zápor street
- District III, 39 Hunor street
- **Western cemetery of the Military town** (*J. Topál*)
- District III, 100 Bécsi street
- District III, 25 Kecské street 25
- **Research into the Roman Period territory between the Military and Civil towns** (*P. Zsidi*)
- District III, 10 Leányfalu street
- District III, 1 Szőlőkert street
- (*P. Zsidi*)
- **The Roman Period build up, in the territory northwest from the Civil town (the belt of villa farms)**
- District III, 1-3 Zsófia street
- (*P. Zsidi*)

Another noteworthy aspect of work in 1995 is the reappearance of ancient heritage reconstruction work. Many significant historical monuments in the capital were recovered in the excavation period between 1973 and 1985.

sítási, funkcionális kérdéseinek tisztázatlansága. Éppen ezért példaértékűnek kell tekintenünk a DOM Rt. Lajos utcai telkén – a római kori katonai territórium déli részén megmaradt építészeti emlékek (sírkeretek, késő római kori épületmaradványok) helyreállítását. A beruházó a helyreállítás költségeit is vállalta, felismerve a bennük rejlő, közönséget vonzó lehetőséget.

Az Aquincumi Múzeum régészeti örökségvédő munkáját *nemzetközi kapcsolatai* is segítik. Kiemelendő ezek közül a Museum of London Archaeology Service-zel való kapcsolat. A modern városi régészeti gyakorlatában vezető helyet elfoglaló londoni intézmény vezetője, Peter Chowne ez évi látogatása során tanulmányozta a budapesti leletmentések finanszírozási rendszerét, szervezeti és intézményi hátterét, valamint a munka szervezési, technikai és módszertani bonyolítását. A két intézmény közötti folyamatos kapcsolattartáson alapuló 3 éves program került kidolgozásra, melynek során lehetőségünk lesz a londoni gyakorlat lehetőség szerinti átvételére. Ezáltal közelebb kerülünk az európai normáknak jobban megfelelő s a beruházók érdekeit és a régészeti örökség védelmét egyaránt szolgáló munkamódszer kialakításához.

Over the last ten years, however, not a single new restoration project was initiated. One of the reasons behind this phenomenon is that the current research area is at least partly located outside the Roman town's central area (legionary fortress, Civil town, Military town, the representative section of the Military town), where only relatively few spectacular architectural monuments occur. Additional difficulties are posed by the financing problems of restoration work, as well as the unresolved status of ownership, utilization and function of the newly recovered monuments. It is for this reason that the exemplary restoration of architectural monuments (burial grounds, remains of Late Roman buildings) recovered in the southern section of the former Roman military territory is of particular importance. These finds were recovered in the Lajos street lot of the DOM Joint-stock Company. Having recognized their value and potential to attract the broader public, the investor covered all the expenses of restoration of this monument.

Ancient heritage curation work carried out in the Aquincum Museum is also supported by a network of international connections. A working contact established with the Museum of London Archaeological Service is of outstanding importance. Dr. Peter

Ugyanakkor fontos esemény volt a nemzetközi tapasztalatok megismerése szempontjából, hogy az *European Association of Archaeologist* 1. éves jubileuma alkalmából Santiago de Compostella-ban megrendezett konferencián lehetőségünk nyílt a Budapest római kori örökségének védelmében és annak megőrzésére kifejtett munkánkról beszámolni, eredményeinket a nemzetközi szakmai közönség elé tárni.

Zsidi Paula
igazgató

BTM Aquincumi Múzeum

Chowne, the head of that museum's excavation service (a highly respected institution in urban archaeology), paid a week-long visit to Budapest to study the financing, organizational and institutional backgrounds as well as the operational, technical and methodological execution of rescue work here. A three year long program was developed that is based on the cooperation between the two institutions. During this period of time it should be possible to adopt the practices followed in London. This will offer an opportunity to develop a working methodology that will not only correspond to the European norm, but will also serve the interests of both developers and protection of the archaeological heritage.

Another important exposure to international experience took place during the 1st Conference of the European Association of Archaeologists organized in Santiago de Compostela in Spain. At this meeting, Roman heritage conservation work in Budapest was presented.

Paula Zsidi, Director
Aquincum Museum of the
Budapest History Museum